

Rolnummer 6545
Arrest nr. 131/2017 van 23 november 2017

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek, gesteld door de Franstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en E. De Groot, en de rechters L. Lavrysen, A. Alen, T. Merckx-Van Goey, F. Daoût en T. Giet, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 14 november 2016 in zake N.L., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 23 november 2016, heeft de Franstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, in zoverre het als voorwaarde voor de adoptie van het kind van de - zelfs overleden - echtgenoot of samenwonende van de adoptant een leeftijdsverschil van tien jaar bepaalt, en een leeftijdsverschil van vijftien jaar in de andere gevallen, en in zoverre het derhalve belet dat een rechtsgevolg wordt gegeven aan een duurzame affectieve relatie die identiek is aan die welke zou bestaan tussen een adoptant en het kind van zijn echtgenoot of samenwonende, om de enige reden dat er tussen hen geen leeftijdsverschil van vijftien jaar is ? ».

Memories zijn ingediend door :

- N.L., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. N. Kumps, advocaat bij de balie te Brussel;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Depré en Mr. E. de Lophem, advocaten bij de balie te Brussel.

N.L. heeft ook een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 26 september 2017 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers F. Daoût en T. Merckx-Van Goey te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 18 oktober 2017 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 18 oktober 2017 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied*

Bij de Franstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel dient N.L. een verzoekschrift tot gewone adoptie van P.L. in.

De moeder van P.L. is overleden op 26 februari 2013. P.L. is nooit erkend geweest door haar biologische vader, ook al was hij aanwezig tijdens haar kindertijd.

De twee partijen voeren aan dat zij sinds de geboorte van P.L. een lange en stevige band met haar hebben opgebouwd, daar N.L. haar meter is en heeft ingestaan voor de opvoeding van haar metekind vanaf haar elf jaar wegens het verzuim van de biologische ouders.

De procureur des Konings heeft evenwel onderstreept dat niet is voldaan aan de in artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek beoogde leeftijdsvoorwaarde, aangezien er slechts dertien en een half jaar verschil is tussen beide partijen en geen vijftien jaar. De eisende partij benadrukt evenwel dat artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek voorziet in een leeftijdsverschil van slechts tien jaar wanneer een persoon een kind adopteert van zijn echtgenoot, ook al is die overleden. Volgens haar is een dergelijk verschil in behandeling geenszins verantwoord, terwijl de banden die tot stand zijn gekomen, identiek zijn aan die welke zouden kunnen ontstaan tussen een adoptant en het kind van zijn echtgenoot.

Aansluitend op het verzoek van de eisende partij beslist de Rechtbank de hiervoor weergegeven prejudiciële vraag te stellen.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van N.L., eisende partij voor de verwijzende rechter

A.1. N.L. is van mening dat de prejudiciële vraag bevestigend dient te worden beantwoord. Artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek voert immers een verschil in behandeling in naar gelang van de burgerlijke staat van de adoptant en de afstamming van de geadopteerde, dat niet verantwoord blijkt. De leeftijdsvoorwaarde leidt ertoe de erkenning van de band tussen beide partijen te verhinderen, terwijl de aard van die band dezelfde is als die van de band die tot stand kan komen tussen een adoptant en het biologische of geadopteerde kind van zijn echtgenoot of wettelijk samenwonende, ook al is die laatste overleden. Die afwezigheid van de mogelijkheid tot erkenning vormt een onverantwoorde inmenging in het recht op de eerbiediging van het privé- en gezinsleven van de partijen. N.L. is overigens van mening dat ook de grondwettigheid van artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek dient te worden beoordeeld in het licht van artikel 22 van de Grondwet.

N.L. herinnert vervolgens aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat van oordeel is dat familiale banden *de facto* bestaan tussen twee personen wanneer een van hen zich al vele jaren in alle opzichten gedraagt als de moeder van een minderjarig kind. Hoewel het adoptierecht niet als dusdanig is opgenomen onder de door het Verdrag gewaarborgde rechten zijn de relaties tussen een adoptant en een geadopteerde in beginsel van dezelfde aard als de bij artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens beschermde familiale relaties. Dat artikel omvat positieve verplichtingen die inherent zijn aan een daadwerkelijke naleving van het gezinsleven. Waar het bestaan van een familiale band met het kind vaststaat, moet de Staat zo handelen dat die band zich kan ontwikkelen en moet hij een juridische bescherming bieden die de integratie van het kind in zijn gezin mogelijk maakt. De Staat moet redelijke en gepaste maatregelen nemen om dat recht te beschermen.

N.L. herinnert daarnaast aan het arrest van het Hof nr. 93/2012 van 12 juli 2012. De leeftijdsvoorwaarde waarin de in het geding zijnde bepaling voorziet, kan de bescherming verhinderen die te dezen aan het gezinsleven dient te worden geboden. Het Belgisch recht biedt geen andere mogelijkheden om die band en de duurzame socio-affectieve relatie die tussen de partijen bestaat en in alle opzichten identiek is aan die welke bestaat tussen moeder en haar kind, te erkennen en te beschermen.

N.L. is ten slotte van mening dat de in het geding zijnde bepaling een onverantwoorde discriminatie invoert. Uit het onderzoek van de parlementaire voorbereiding van de wet van 10 februari 1958 tot wijziging van sommige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, betreffende het vaderschap, de afstamming en de aanneming van kinderen blijkt dat er geen redelijk en objectief motief bestaat dat het in het geding zijnde verschil in behandeling verantwoordt. Dat verschil is ingevoerd om eenvoudige redenen van opportuniteit in afwachting van de nieuwe organieke wet inzake adoptie, die in voorbereiding was, ingevolge de vaststelling dat talrijke gevallen van adoptie door de echtgenoot van de ouder hangende bleven doordat niet was voldaan aan de bij de wet vastgestelde leeftijdsvoorwaarden. In 1969 heeft de wetgever die versoepeling bevestigd door te preciseren dat

het leeftijdsverschil van tien jaar eveneens gold wanneer de adoptie plaats had na het overlijden van de echtgenoot van de adoptant. De wetgever heeft de bekwaamheid om ouder te zijn zelfs wanneer het leeftijdsverschil tussen het kind en de ouder kleiner is dan vijftien jaar, derhalve erkend. Het verschil in behandeling onder adoptanten is evenwel behouden, terwijl het opnieuw vermelde doel van de wetgever erin bestond het geadopteerde kind toe te laten opgenomen te worden in een gezinsomgeving waarbij aan dat kind een afstamming wordt gewaarborgd die vergelijkbaar is met een biologische afstamming en hem de stabiliteit van de familiale banden wordt verzekerd zodat zijn belang bij een daadwerkelijk en affectief gezinsleven wordt gewaarborgd.

Standpunt van de Ministerraad

A.2. De Ministerraad is allereerst van mening dat het onderzoek van de in het geding zijnde bepaling in het licht van de referentienormen op dezelfde manier dient te gebeuren. Er dient geen onderscheid te worden gemaakt tussen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie en het recht op het privéleven. Te dezen beoogt de prejudiciële vraag een verschil in behandeling dat in voorkomend geval strijdig zou zijn met het recht op het privéleven. Bijgevolg dient het Hof te dezen de gelijkheidstoets toe te passen.

De in de prejudiciële vraag beoogde categorieën van personen zijn enerzijds de adoptant van het kind van zijn echtgenoot of samenwonende, ook al is die laatste overleden, en anderzijds de adoptant van iedere andere geadopteerde. Die categorieën van personen zijn vergelijkbaar. Het in de prejudiciële vraag aangeklaagde verschil in behandeling beantwoordt evenwel aan een gewettigd doel en is niet onevenredig. Het is ontstaan uit de wijziging van de regel die wordt gecontroleerd door de voormelde wet van 10 februari 1958. Voorheen bestond slechts één minimaal leeftijdsverschil. De prejudiciële vraag betreft dus de noodzaak om het voordeel van die uitzondering uit te breiden tot alle kandidaten voor adoptie.

De Ministerraad is in de eerste plaats van mening dat het leeftijdsverschil van vijftien jaar objectief verantwoord is omdat de adoptie, in onze rechtsorde, zo is opgevat dat die een familiale band tot stand brengt die in de mate van het mogelijke vergelijkbaar is met de biologische familiale band. Een te klein leeftijdsverschil tussen de adoptant en de geadopteerde, dat geen generatieverschil zou aangeven, zou strijdig zijn met die opvatting. De Ministerraad verwijst in dat opzicht naar het begrip « orde van de familiestructuren » dat in de rechtspraak van het Hof wordt erkend. Dat leeftijdsverschil is evenmin onevenredig. Talrijke Staten voorzien in een limiet die, hoewel die varieert van de ene Staat tot de andere, zelden lager ligt dan die welke in België bestaat. Een vergelijkende studie van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken toont aan dat het minimale verschil doorgaans achttien jaar is.

De Ministerraad is vervolgens van mening dat de verlaging van het vereiste minimale leeftijdsverschil tot tien jaar wanneer de geadopteerde het kind is van de echtgenoot of van de samenwonende van de adoptant, beantwoordt aan een specifieke logica die niet tot alle situaties kan worden uitgebreid. De logica is dubbel. Die uitzondering kan in de eerste plaats conceptueel worden verklaard. In werkelijkheid kan worden vermoed dat is tegemoetgekomen aan de wil van de wetgever om de band tussen de adoptant en de geadopteerde te laten overeenstemmen met de familiale band tussen biologische ouders, wanneer de adoptant de echtgenoot of samenwonende is van de ouder van het kind. De plaats van de adoptant in de gezinsstructuur is duidelijk ten opzichte van de geadopteerde: hij behoort, zonder mogelijke verwarring, tot de generatie vóór die van de geadopteerde, door de band die hij heeft of heeft gehad met de ouder van de geadopteerde. In de tweede plaats past die uitzondering in een historische context. Zij is ingevoerd om de adoptie door de partner van de ouder van de geadopteerde te stimuleren, teneinde een einde te maken aan het onregelmatige statuut van talrijke kinderen. Geen enkele van die overwegingen kan worden toegepast op de andere adoptiesituaties.

Antwoord van de eisende partij voor de verwijzende rechter

A.3. In verband met de objectieve verantwoording van het leeftijdsverschil antwoordt de eisende partij voor de verwijzende rechter aan de Ministerraad dat het Belgisch recht het biologische moederschap erkent los van de leeftijd van de moeder bij de geboorte van haar kind. Overigens, volgens de rechtspraak van het Hof, kan het begrip « orde van de familiestructuren » de ontstentenis van erkenning van een bestaande situatie niet verantwoorden. Het door de Ministerraad aangevoerde arrest nr. 103/2012 van 9 augustus 2012 steunt die stelling. In elk geval dient een billijk evenwicht te worden gevonden tussen alle in het geding zijnde rechten en belangen en met name tussen de concurrerende belangen van het individu en van de maatschappij in haar geheel. De eisende partij merkt voorts op dat het Franse recht dat evenwicht heeft bewerkstelligd op een manier die

conform artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens is. Artikel 344, tweede lid, van het Franse Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de rechtbank, indien er gegronde motieven bestaan, de adoptie kan uitspreken wanneer het leeftijdsverschil kleiner is dan het voorgeschreven leeftijdsverschil van vijftien of tien jaar. Aldus wordt, los van het leeftijdsverschil, rekening gehouden met socio-affectieve relaties die tot stand zijn gekomen als gevolg van bijzondere omstandigheden.

In verband met de verantwoording van het verschil in behandeling dat in de prejudiciële vraag wordt aangeklaagd, betwist de eisende partij voor de verwijzende rechter de door de Ministerraad aangevoerde conceptuele logica. Zij is van mening dat dient te worden verwezen naar de socio-affectieve werkelijkheid, met andere woorden naar de band die *in concreto* tot stand is gekomen tussen de adoptant en de geadopteerde, om te oordelen of die band overeenstemt met de familiale band tussen biologische ouders en hun kind. Het is immers het daadwerkelijke en affectieve gezinsleven dat dient te worden gewaarborgd. Te dezen is de relatie tussen N.L. en P.L. duidelijk die van een moeder ten opzichte van haar dochter. De historische elementen maken het evenmin mogelijk het verschil in behandeling te verantwoorden.

De bepaling die een leeftijdsverschil verheft tot een absolute grond van niet-ontvankelijkheid en die de rechter geenszins de mogelijkheid biedt om rekening te houden met andere omstandigheden dan die van het huwelijk of de samenwoning tussen de adoptant en een van de ouders van de geadopteerde om een verzoekschrift tot adoptie in te willigen, blijkt niet redelijk verantwoord, noch bestaanbaar met de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

- B -

B.1.1. Vóór de wijziging ervan bij artikel 4 van de wet van 20 februari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, betreffende de adoptie, bepaalde artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek :

« De adoptant of de adoptanten moeten de leeftijd van vijfentwintig jaar hebben bereikt en ten minste vijftien jaar ouder zijn dan de geadopteerde.

Het volstaat evenwel de leeftijd van achttien jaar te hebben bereikt en ten minste tien jaar ouder te zijn dan de geadopteerde wanneer het gaat om een afstammeling in de eerste graad of om een geadopteerde van de echtgenoot of van de samenwonende, zelfs overleden, van de adoptant.

Deze voorwaarden moeten vervuld zijn op het tijdstip van indiening van het verzoekschrift tot adoptie ».

B.1.2. Artikel 4 van de voormelde wet van 20 februari 2017 vervangt in het tweede lid van artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek de woorden « of van de samenwonende » door de woorden « , van de samenwonende of van de voormalige partner ».

B.2. De verwijzende rechter vraagt het Hof of die bepaling bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre zij als voorwaarde voor

de adoptie van het kind van de - zelfs overleden - echtgenoot of samenwonende van de adoptant een leeftijdsverschil van tien jaar bepaalt, en een leeftijdsverschil van vijftien jaar in de andere gevallen, en in zoverre zij derhalve belet dat een rechtsgevolg wordt gegeven aan een duurzame affectieve relatie die identiek is aan die welke zou bestaan tussen een adoptant en het kind van zijn echtgenoot of samenwonende, om de enige reden dat er tussen hen geen leeftijdsverschil van vijftien jaar is.

B.3. Uit de bewoordingen van de prejudiciële vraag en de motieven van de verwijzingsbeslissing blijkt dat er een duurzame affectieve relatie bestaat tussen de kandidaat-adoptant en de kandidaat-geadopteerde en dat het leeftijdsverschil tussen die kandidaten voor de adoptie dertien en een half jaar is.

B.4. Door in het eerste lid ervan te voorzien in de voorwaarde van een leeftijdsverschil tussen de adoptant en de geadopteerde van minstens vijftien jaar, terwijl, in het tweede ervan, de in het geding zijnde bepaling de geadopteerde die een afstammeling in de eerste graad is of de geadopteerde van de echtgenoot, van de samenwonende of van de voormalige partner, zelfs overleden, van de adoptant is, toelaat te worden geadopteerd wanneer hij tien jaar jonger is dan de adoptant, voert de in het geding zijnde bepaling een verschil in behandeling in tussen de adoptanten en geadopteerden die vergelijkbare categorieën zijn.

B.5. Het in het geding zijnde verschil in behandeling steunt op een objectief criterium, namelijk een afstammeling in de eerste graad of een geadopteerde van de echtgenoot of van de samenwonende, of nog, sinds de wijziging bij artikel 4 van de in B.1.2 aangehaalde wet van 20 februari 2017, van de voormalige partner, zelfs overleden, van de adoptant zijn.

Het Hof moet voorts nagaan of dat criterium redelijk verantwoord is.

B.6. Het in het geding zijnde verschil in behandeling vindt zijn oorsprong in de wet van 10 februari 1958 tot wijziging van sommige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek (boek I, titels VII en VIII), betreffende het vaderschap, de afstamming en de aanneming van kinderen. Vóór de inwerkingtreding van die wet stond artikel 344 van het Burgerlijk Wetboek de adoptie alleen toe indien de adoptant minstens vijftien jaar ouder was dan de persoon die hij wilde adopteren.

In de parlementaire voorbereiding van die wet blijkt dat de wetgever, in artikel 344 van het Burgerlijk Wetboek, de voorwaarde in het verband met het leeftijdsverschil tussen de adoptant en de geadopteerde heeft versoepeld teneinde een oplossing te bieden voor talrijke gevallen van adoptie van een kind van een van de echtgenoten door de andere echtgenoot, gevallen die hangende bleven omdat niet was voldaan aan de bij de wet vastgestelde leeftijdsvoorwaarden (*Parl. St.*, Senaat, 1956-1957, nr. 300 (verslag), p. 10). Volgens dat verslag « [is] dit [...] de kern van de hervorming. Deze zal de opneming in het wettige gezin bespoedigen van kinderen met een onregelmatige staat, die niet vallen onder de nieuwe bepalingen ten gunste van sommige overspelige kinderen » (*ibid.*).

Artikel 2 van de wet van 21 maart 1969 tot wijziging van artikel 45 van het Burgerlijk Wetboek, van de titels VIII en X van boek I van hetzelfde Wetboek, alsmede van de wetten op de verwerving, het verlies en de herkrijging van de nationaliteit, gecoördineerd op 14 december 1932, heeft met name die bepaling vervangen door artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek, dat in § 2, 2, ervan de adoptie toestaat indien de geadopteerde een natuurlijk kind van de adoptant is of een wettig, natuurlijk of adoptief kind van diens echtgenoot, zelfs overleden, is, op voorwaarde dat de adoptant tien jaar ouder is dan de geadopteerde.

Uit de parlementaire voorbereiding van die wet blijkt dat, naar aanleiding van controverses in de rechtspraak, de wetgever heeft gewild dat de gunstigere voorwaarden die gelden voor de adoptie van het kind van een van de echtgenoten door de andere echtgenoot, van toepassing blijven na het overlijden of de verklaring van afwezigheid van de eerstgenoemde echtgenoot (*Parl. St.*, Kamer, 1963-1964, nr. 436/2, pp. 13 en 14).

Artikel 345 van het Burgerlijk Wetboek is vervolgens vervangen en daarna aangepast bij artikel 2 van de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie en bij artikel 4 van de voormelde wet van 20 februari 2017 om de samenwonende of de voormalige partner van de ouder van de geadopteerde gelijk te stellen met de echtgenoot.

B.7. Door de voorwaarde van een leeftijdsverschil tussen de adoptant en de geadopteerde in te voeren, wil de wetgever de plaats van elke generatie binnen de familie waarborgen, teneinde een parallellisme in te stellen tussen de biologische afstamming en de adoptieve afstamming. Een leeftijdsverschil van vijftien jaar tussen de adoptant en de geadopteerde is in

beginsel relevant ten aanzien van dat doel. Het is eveneens relevant ten aanzien van dat doel dat de wetgever een leeftijdsverschil van tien jaar voldoende heeft geacht wanneer de adoptant de echtgenoot, de samenwonende of de partner van de ouder van de geadopteerde is, aangezien de aldus vastgestelde band met de ouder van het kind de plaats van elke generatie binnen de familie waarborgt.

B.8. Voorts dient te worden nagegaan of het juridische gevolg van de voorwaarde verbonden aan het leeftijdsverschil van vijftien jaar in plaats van tien jaar tussen de kandidaten voor de adoptie, namelijk de absolute onmogelijkheid van een adoptie, geen onevenredige gevolgen heeft ten opzichte van het door de wetgever nagestreefde doel, gelet op de verplichting om rekening te houden met het privé- en gezinsleven van de kandidaten voor de adoptie.

B.9. Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen».

Artikel 14 van hetzelfde Verdrag bepaalt :

« Het genot van de rechten en vrijheden, welke in dit Verdrag zijn vermeld, is verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status ».

B.10.1. Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens waarborgt noch het recht om een gezin te stichten of om te adopteren (EHRM, grote kamer, 22 januari 2008, *E.B. t. Frankrijk*, § 41; 15 maart 2012, *Gas en Dubois t. Frankrijk*, § 37; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen t. België*, § 89), noch het recht om te worden geadopteerd.

Toch zijn de relaties tussen een geadopteerde en een adoptant in beginsel van dezelfde aard als de familiale relaties die door artikel 8 van het Verdrag worden beschermd (EHRM, 22 juni 2004, *Pini en anderen* t. Roemenië, § 140; 28 juni 2007, *Wagner en J.M.W.L.* t. Luxemburg, § 121).

Het recht op eerbiediging van een « gezinsleven » in de zin van die bepaling veronderstelt het bestaan van een gezin (EHRM, 13 juni 1979, *Marckx* t. België, § 31) en zelfs, in uitzonderlijke omstandigheden, van een « gepland gezinsleven », met andere woorden een mogelijke relatie die zich had kunnen ontwikkelen (EHRM, 22 juni 2004, *Pini en anderen* t. Roemenië, § 143; grote kamer, 22 januari 2008, *E.B.* t. Frankrijk, § 41; 5 juni 2014, *I.S.* t. Duitsland, § 69; beslissing, 8 juli 2014, *D. en anderen* t. België, § 49), met name wanneer het feit dat het gezinsleven nog niet volledig tot stand is gekomen, niet toe te rekenen is aan de persoon wiens inachtneming van het gezinsleven in het geding is (EHRM, 22 maart 2012, *Kautzor* t. Duitsland, § 61; 22 maart 2012, *Ahrens* t. Duitsland, § 58; 12 februari 2013, *Krisztián Barnabás Tóth* t. Hongarije, § 27) of wanneer er, zoals in het gezinsleven (EHRM, beslissing, 31 augustus 2010, *Gas en Dubois* t. Frankrijk, A.2), nauwe persoonlijke banden bestaan tussen die persoon en die met wie hij een relatie zou kunnen ontwikkelen (EHRM, 21 december 2010, *Anayo* t. Duitsland, §§ 57 en 61; 15 september 2011, *Schneider* t. Duitsland, §§ 81 en 88).

B.10.2. Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens strekt in essentie ertoe het individu te beschermen tegen willekeurige inmengingen van de overheid. Die bepaling kan ook positieve verplichtingen met zich meebrengen die inherent zijn aan een daadwerkelijke « eerbiediging » van het gezinsleven (EHRM, grote kamer, 3 oktober 2014, *Jeunesse* t. Nederland, § 106).

De grens tussen de positieve verplichtingen en de negatieve verplichtingen die uit dat artikel 8 voortvloeien, leent zich echter niet voor een precieze definitie. De beginselen die op beide van toepassing zijn, zijn vergelijkbaar. In beide gevallen moet rekening worden gehouden met een billijk evenwicht tussen de tegenstrijdige belangen van het betrokken individu en die van de samenleving (EHRM, grote kamer, 16 juli 2014, *Hämäläinen* t. Finland, § 65; grote kamer, 3 oktober 2014, *Jeunesse* t. Nederland, § 106; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen* t. België, § 92).

In bepaalde omstandigheden legt artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens de verdragsluitende Staten de positieve verplichting op om de vorming en de ontwikkeling van familiale banden mogelijk te maken (EHRM, 4 oktober 2012, *Harroudj* t. Frankrijk, § 41; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen* t. België, § 89). Wanneer een familiale band met een kind vaststaat, dienen de Staten zodanig op te treden dat die band zich kan ontwikkelen en een juridische bescherming te verlenen die de integratie van het kind in zijn gezin mogelijk maakt (EHRM, 28 juni 2007, *Wagner en J.M.W.L.* t. Luxemburg, § 119; 4 oktober 2012, *Harroudj* t. Frankrijk, § 41; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen* t. België, § 89). Die positieve verplichtingen dienen in het licht van het Verdrag inzake de rechten van het kind te worden geïnterpreteerd (EHRM, 4 oktober 2012, *Harroudj* t. Frankrijk, § 42).

B.10.3. Om bestaanbaar te zijn met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, dient in de inmenging van een overheid in de uitoefening van het recht op eerbiediging van het gezinsleven te worden voorzien bij een wetsbepaling die voldoende precies is, dient die inmenging een van de in lid 2 van die bepaling vervatte legitieme doelstellingen na te streven en « in een democratische samenleving nodig » te zijn om dat doel te verwezenlijken.

In die context wordt een inmenging beschouwd als « in een democratische samenleving nodig » indien zij beantwoordt aan een « dwingende maatschappelijke behoefte » en, in het bijzonder, indien zij evenredig is met het nagestreefde legitieme doel en indien de redenen die zijn aangevoerd om haar te verantwoorden, « relevant en toereikend » blijken te zijn (EHRM, grote kamer, 12 juni 2014, *Fernández Martínez* t. Spanje).

Om evenredig te zijn met het nagestreefde doel, dient bij een inmenging niet alleen een afweging te worden gemaakt tussen de belangen van het individu tegenover die van de samenleving in haar geheel, maar ook tussen de tegenstrijdige belangen van de betrokken personen (EHRM, 6 juli 2010, *Backlund* t. Finland, § 46; 15 januari 2013, *Laakso* t. Finland, § 46; 29 januari 2013, *Röman* t. Finland, § 51).

B.11. Gelet op de nauwe persoonlijke banden die moeten worden beschermd en gewaarborgd wanneer daaruit het bestaan van een effectief gezinsleven blijkt, is het niet redelijk verantwoord dat de voorwaarde van een leeftijdsverschil van vijftien jaar waarin de in

het geding zijnde bepaling voorziet, de adoptie van een kind wanneer een duurzame affectieve relatie bestaat tussen de kandidaten voor een adoptie en er een leeftijdsverschil is dat overeenstemt met datgene dat is bepaald in artikel 345, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, op absolute wijze belet zonder dat voor de rechter de mogelijkheid bestaat om rekening te houden met het gezinsleven dat tussen die kandidaten bestaat.

Artikel 345, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek is dus niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 22 van de Grondwet en met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.12. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 345, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 22 van de Grondwet en met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre het de adoptie van een kind door een adoptant met wie er een leeftijdsverschil is dat overeenstemt met datgene dat is bepaald in artikel 345, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek en die met de geadopteerde een duurzame affectieve relatie heeft opgebouwd, niet toestaat.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 23 november 2017.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

J. Spreutels